PŘECHOD ŽÁKŮ ZE ČTVRTÉHO DO PÁTÉHO ROČNÍKU ZÁKLADNÍ ŠKOLY (PŘÍPADOVÁ STUDIE)

Jana Navrátilová

Klíčová slova: první a druhý stupeň, tranzice, transfer, etnografická případová studie

Cílem této případové studie bylo popsat, jakým způsobem vnímají přechod ze 4. do 5. ročníku samotní žáci spolu s jejich třídními učitelkami. Technikami sběru dat se staly analýza slohových prací, hloubkové rozhovory s vyučujícími, zúčastněné pozorování a ohniskové rozhovory se žáky. V návaznosti na teoretická východiska tato případová studie interpretuje vnímání tranzice ve třech časových liniích. V první části je popsána situace před přechodem žáků, v druhé části je pozornost zaměřena na situaci těsně po přechodu žáků, třetí a poslední část poskytuje výsledky tranzice po půl roce.

Přechod žáků z jednoho edukačního prostředí do druhého je obecně vnímán jako krizový moment v jejich vzdělávací dráze. Jedná se o proces, který je doprovázený řadou problémů, ať již pedagogických, sociálních či organizačních (Akos a Galassi, 2004, Topping, 2011). Důsledky všech těchto procesů, které se mohou vzájemně prolínat, zasahují do školního života žáků a mohou do jisté míry ovlivnit jejich vztah ke škole i k učení (Walterová, et al., 2011). Změna konfigurace vztahů mezi učiteli a žáky, změna charakteru vyučování, nové způsoby práce ve škole a v učení, změna

fyzického prostředí či nové zkušenosti s různými sociálními vztahy se spolužáky (srov. Pietarinen, 1998, Smyth a McCoy a Darmody, 2004) – toto jsou společné charakteristiky obtíží, s nimiž se žáci při přechodu setkávají a jsou postaveni před nelehkou situaci se s uvedenými obtížemi vyrovnat.

Studie prezentuje výsledky výzkumné sondy, jejímž cílem bylo nalézt odpověď na otázku, jakým způsobem žáci a vyučující vnímají přechod ze 4. do 5. ročníku základní školy. Ve snaze holisticky porozumět a popsat způsob života aktérů školního prostředí se stude hlásí k designu etnografické případové studie (Herriot, 1997 in Kučera, 1992, s. 6). K hlavním rysům patří kombinování různých metod sběru dat (srov. Hendl, 2005, s. 108). Data, z nichž vychází, byla sesbírána prostřednictvím přímého zúčastněného pozorování, analýzy slohových prací, ohniskových rozhovorů se žáky a rozhovorů s vyučujícími.

Školní zátěž a proměna sociálních vztahů spolu s organizačními záležitostmi patří k úskalím, s nimiž se žáci setkávají při přechodech mezi edukačními prostředími (srov. Akos a Galassi, 2004; Walterová et al., 2011). Žáci se obávali vyšších školních nároků a s nimi spojeného poklesu prospěchu. Za náročné vnímali nové způsoby organizace výuky jednotlivými vyučujícími, častější zadávání domácích úkolů a obecně tlak kladený na jejich samostatnost a zodpovědnost v plnění školních povinností.

Bibliografie

Akos, P. and Galassi, J. P. (2004). Middle and High School Transitions as Viewed by Students, Parents, and Teachers. *Professional School Counseling,* 7 (4), 212 – 221.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace.* Praha: Portál.

Kučera, M. (1992). Školní etnografie – přehled problematiky*. Studia paedagogica,* 8. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.

Pietarinen, J. (1998). *Rural school students' experiences on the transition from primary school to secondary school.* Příspěvek prezentovaný na konferenci ECER. Ljubljana.

Smyth, E., McCoy, S., Darmody, M. (2004). *Moving Up: The Experiences of First Year Students in Post – Primary Education.* Dublin: Liffey Press in association with the ESRI.

Topping, K. (2011). Primary-secondary transition: Differences between teachers' and children's perceptions. *Improving Schools*, 14(3), 268–285.

Walterová, E., et al. (2011). *Dva světy základní školy? Úskalí přechodu z 1. na 2. stupeň.* Praha: Karolinum.